

De wetenschapper als

Wetenschap versus beleidsadviesing

Tussen de eisen van wetenschap en de eisen van beleidsadviesing bestaan spanningen. Bij wetenschap moet elke bewering wetenschappelijk verantwoord worden. Hierbij baseren velen zich op het adagium *In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister*. Het idee is dat men, door de omvang van het onderzochte probleem te beperken, de analyse makkelijker de diepgang kan geven welke nodig is om voldoende harde bewijzen te leveren. Zo richt de wiskundig econoom zich altijd op een beperkt aantal onderdelen van het economisch systeem. Daarbij ziet men vaak grote diepgang: de relaties worden met ingewikkelde formules beschreven. In elk statistisch onderzoek wordt, vanwege de eis van betrouwbaarheid, slechts een gelimiteerd aantal relaties geanalyseerd. En de institutionele economie beperkt zich vooral tot instituties. Focus op onderdelen is dus een belangrijk onderdeel van wetenschap. Dat wil nog niet zeggen dat wetenschappers zich altijd moeten focussen. Men mag ook een bredere visie ontwikkelen. Hiertoe kan men bijvoorbeeld kwalitatieve analyses maken, waarbij het makkelijker is om meer factoren mee te nemen. Soms gaat dit ten koste van de hardheid van conclusies, maar dat kan zolang men hier eerlijk over is.

Een beleidsadviseur moet altijd alle belangrijke oorzaken en mogelijke oplossingen van een probleem in zijn analyse opnemen. Bij elke beleidsoptie moeten alle belangrijke voor- en nadelen tegen elkaar worden afgewogen. Met wat overdrijving geldt hier: *In der Beschränkung zeigt sich der Idiot*. De adviseur moet daarbij ook een plaats kunnen geven aan zaken die mogelijk belangrijk zijn maar waarvan het belang nog niet bewezen is. Gezond verstand, en het vermogen hoofdzaken van bijzaken te onderscheiden, zijn voor hem dan ook belangrijker dan superieure intelligentie. Economen die met wetenschappelijke analyses naam hebben gemaakt, zijn dus nog niet automatisch geschikt om advies te geven.

De British Academy belegde in 2009 een bijeenkomst van topeconomen over de vraag waarom zo velen de crisis niet hadden zien aankomen. De conclusie was dat individuele economen competent waren en hun werk goed deden op de eigen merites, maar dat ze door de bomen het bos niet meer zagen (Chang, 2010). Anders gezegd: goed op onderdelen, slecht bij het geheel. Economen faalden dus in elk geval als beleidsadviseur.

Philips, dat veel briljante wiskundigen en natuurkundigen als werknemer heeft, zal nooit iemand op grond van zijn wiskundige of natuurkundige kennis tot topman benoemen, of tot adviseur voor het algemene bedrijfsbeleid. Flink wat adviseurs van de Nederlandse overheid zijn dit vooral geworden omdat ze hebben bewezen goed te zijn in de analyse van onderdelen. Dat is niet zonder gevaar.

Een aantal mogelijkheden

De vraag is nu wat er, meer precies, mis is met wat economen doen, en hoe het anders kan. Volgens Folmer *et al.* (2010) is de

bestaande wetenschap te abstract, en worden onder meer sociale en psychologische factoren te veel veronachtzaamd. Zij bepleiten daarom een onderzoeksprogramma waarin de wisselwerking tussen theorie en empirie centraal staat. Mede hierdoor zal de theorie meer aandacht gaan besteden aan sociale en psychologische factoren. In wezen wil men zo de analyse van het geheel verbeteren door met meer zaken rekening te houden, en dat op wetenschappelijk gedegen wijze. Wetenschappelijk gezien is dit interessant. De nieuwe elementen zullen de analyses niet minder ingewikkeld maken, en vanwege de eisen van wetenschap zullen er voorlopig toch nog factoren onderbelicht blijven. Wat zal dan de bijdrage aan de beleidsadviesing zijn? Mogelijk zullen sommige van de verworven inzichten uiteindelijk ook het beleid helpen verbeteren, maar dat kan nog lang duren. En er is ook een gevaar. Er moeten veel nieuwe verschijnselen worden onderzocht, zodat de onderzoekers soms het overzicht niet meer zullen hebben. Men zal toponderzoekers die aan het programma meedoen dus niet automatisch ook de status van topadviseur moeten geven.

Heertje (2010) is veel positiever over de bestaande wetenschap: er zijn wel degelijk goede analyses gemaakt van allerlei factoren die volgens bepaalde critici veronachtzaamd zouden zijn. Het probleem is alleen dat veel wetenschapsbeoefenaars hier te weinig weet van hebben. Ook Krugman (2009) zegt, zich toespitsend op de financiële crisis, dat economen te weinig gebruik hebben gemaakt van inzichten van buiten de mainstream. Een voorbeeld van een te weinig gelezen auteur is Minsky (1982; 1986), wiens inzichten de crisis kunnen helpen verklaren en de kansen op een nieuwe crisis kunnen helpen verkleinen (Kregel, 2008). Voor de beleidsadviesing biedt de visie van onder meer Heertje kansen op snelle vooruitgang. Wetenschappers moeten de bestaande literatuur beter exploreren, en kunnen met de aldus verkregen kennis hun adviezen verbeteren.

Velthuis en Noordegraaf-Eelens (2009) beschrijven enkele personen die voor de crisis waarschuwden. Zo is daar Brooksley Born, tussen 1996 en 1999 voorzitter van de Amerikaanse toezichthouder op de derivatenhandel. In die functie komt zij tot de conclusie dat geen enkele toezichthouder weet wat er op de beursvloer van de derivatenhandel precies gaande is. Zij moet, na een strijd met onder meer Alan Greenspan en Lawrence Summers, haar baan opgeven. Dit voorbeeld suggereert dat er helemaal niet zo veel kennis van geavanceerde theorie nodig was geweest om minimaal te kunnen inzien dat een bankencrisis niet onwaarschijnlijk was. Iedereen die het verhaal van Born had gehoord, en een leerboek over macro-economie en het bankwezen had gelezen – zoals dat van De Haan *et al.* (1979), waarin de potentiële instabiliteit van banken en de noodzaak van toezicht helder uiteen zijn gezet – had dit kunnen inzien. Ook uit een bredere analyse van de periode van voor de crisis blijkt dat een flink aantal economen bij de beoorde-

beleidsadviseur

ling van simpele feiten soms collectief blind is geweest (Krugman, 2009). Op het gebied van gezond verstand en het vermijden van volgzzaam gedrag kan onder economen veel verbeterd worden. Om problemen zoals dat van toezichthouders die niet begrijpen waarop ze precies toezicht houden tijdig te signaleren, kunnen economen ook leren van journalisten. Zo stellen Van Dalen en Koedijk (2009): "Het zal steeds meer lonen realisme aan de dag te leggen. Hoe werken bankbesturen en het toezicht erop, hoe nemen pensioenbesturen beslissingen, hoe beïnvloeden bonussen de beslissingen van managers? (...) Om hier een antwoord op te vinden vergt andere, aanvullende kwaliteiten dan men normaal van economen gewend is. De econoom kan daarom nog veel leren van de assertiviteit van de onderzoeksjournalist."

Om meer oog voor de realiteit te krijgen, zouden economen zich ook vaker op casestudies kunnen richten of kwalitatieve analyses kunnen maken, in navolging van Keynes, Galbraith en Williamson. Dezen en vele anderen hebben tenslotte bewezen dat dit goede inzichten en adviezen kan opleveren.

Concrete actie

Hoe kunnen de gewenste vormen van onderzoek gestimuleerd worden, en hoe kunnen betere adviseurs verkregen worden? Een suggestie is dat een economische faculteit het werk van een deel van haar medewerkers op een andere manier gaat beoordelen. Dit kan, bijvoorbeeld, door deze medewerkers in een nieuwe vakgroep te plaatsen welke nieuwe beoordelingscriteria hanteert. Zo tellen publicaties in hoog op de ranglijsten staande tijdschriften minder zwaar mee, omdat de eis om hierin veel te publiceren tot te veel focus op onderdelen kan leiden. En wanneer het aantal publicaties van een onderzoeker boven een bepaald minimum komt, telt het meerdere in termen van kwantiteit niet mee; goede onderzoekers krijgen zo de tijd om veel te lezen en zich breed te oriënteren, en soms even te wachten op een beter idee. Er komt wel een aanvullende beoordeling, waarbij een criterium is of het onderzoek aan belangrijke theoretische inzichten bijdraagt, dan wel een probleem uit de realiteit helpt begrijpen of oplossen. Uiteraard worden de beoordelingscriteria, ook die voor boeken, beter uitgewerkt. Desondanks zullen subjectieve inzichten van leidinggevend en sollicitatiecommissies onvermijdelijk een grotere rol gaan spelen. Anders gesteld: het systeem is op het niveau van de relatie tussen werkgever en werknemer subjectiever. Daar staat tegenover dat, zoals hier betoogd, het systeem op macroniveau (de wetenschap als geheel) mogelijk enkele problemen kan verminderen. Het beoordelingssysteem dat in de tijd van Keynes en Hayek werd gebruikt was ook relatief subjectief op microniveau. In die tijd zijn

veel nieuwe inzichten ontstaan. Hiermee is niet gezegd dat deze inzichten juist ontstaan zijn dankzij het oude beoordelingssysteem. Maar er kan wel minimaal worden gezegd dat er ook geen historisch bewijs is dat een dergelijk systeem slecht is voor de wetenschap. Daarom is een experiment met weer iets meer subjectiviteit op microniveau – en dat is wat hier wordt voorgesteld – niet ongerechtvaardigd. Uiteraard moeten de resultaten van dit experiment te zijner tijd kritisch geëvalueerd worden.

De nieuwe vakgroep richt zich zowel op theoretisch als op toegepast onderzoek, en er is ook een programma waarin economen met journalisten samenwerken. De vakgroep zou, in samenwerking met andere vakgroepen, ook een nieuwe wetenschappelijke opleiding economie kunnen aanbieden waarin visie en realiteit centraal staan, en een breed scala aan vakken wordt onderwezen. Het profiel van deze opleiding, en de interesses van de docenten uit de nieuwe vakgroep, zou wel eens veel jonge talenten kunnen enthousiasmeren voor het vak economie, waarmee men midden in de maatschappij komt te staan.

Natuurlijk is dit maar een idee, en mogelijk zijn er betere. Maar er zal hoe dan ook iets moeten gebeuren om te zorgen dat economen betere beleidsadviseurs worden.

LITERATUUR

- Chang, H.-J. (2010) *23 dingen die ze je niet vertellen over het kapitalisme*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam.
- Dalen, H. van, en K. Koedijk (2009) *De leunstoelconoom gaat aan verbeelding ten onder*. Internetdocument op www.mejustice.nl, 13 juni.
- Folmer, H., H. Oud en W. Saris (2010) *Economie gebaat bij meer empirie en minder wiskunde*. *ESB*, 95(4592), 534–536.
- Haan, H. de, S. Korteweg, S.K. Kuipers en J.R.T. Postma (1979) *Mens en keuze*. In: Korteweg, S. en F. A. G. Keesing (red.) *Het moderne geldwezen*. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij.
- Heertje, A. (2010) *Integrale economie*. *ESB*, 95(4600), 788–789.
- Kregel, J.A. (2008) *Minsky's cushions of safety*. *The Levy Economics Institute of Bard College Public Policy Brief*, 93.
- Krugman, P. (2009) *How did economists get it so wrong?* *New York Times*, 6 september.
- Minsky, H.P. (1982) *Can 'IT' happen again: essays on instability and finance*. Armonk: M.E. Sharpe.
- Minsky, H.P. (1986) *Stabilizing an unstable economy*. New Haven: Yale University Press.
- Velthuis, O. en L. Noordgraaaf-Eelens (2009) *Op weg naar de volgende crisis*. Kampen: Klement.

TSJALLE VAN DER BURG

Universitair docent aan de Universiteit Twente

De rubriek *uitbijter* biedt een podium voor niet alledaagse voorstellen tot verandering van de status quo. De stukken kunnen afwijkende ideeën bevatten, die dienen als voer voor discussie. De rubriek is bedoeld om op een andere manier na te denken over bestaande economische vraagstukken. De redactie nodigt de lezers uit om te reageren op de wenselijkheid en/of haalbaarheid van deze ideeën.